

„EDINOST“

Izhaja enkrat na dan, razen nedelj in praznikov, ob 4. uri pop. — Naročnina znaša: za vse leto 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K in za en mesec 2 K. — Naročnino je plačevati naprej. Na naročbe brez priloge naročnine se upravištvo ne ozira.

Po tobakarnah v Trstu se prodajajo posamične tevilke po 6 stot. (3 vč.); izven Trsta pa po 8 st.

Telefon številka 870.

Edinost

Glasiloo političnega društva „Edinost“ za Primorsko.

V edinosti je moč!

Oglasi

se računajo po vrstah v petju. Za večkratno naročilo s primernim popustom. Poslana, osmrtnice in javne zahvale, domači oglasi itd., se računajo po pogodbi. — Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu. Neprankovani dopisi se ne sprejemajo. Rokopisi e ne vračajo. Naročnino, reklamacije in oglase sprejema upravništvo v ulici Molin plocolo št. 3. II. nadstr. Naročnino in oglase je plačevati loco Trst.

Uredništvo in tiskarna: ulica Carintia šte. 12.

Boj za slovensko bogoslužje.

(Iz svečenjskih krogov.)

Zadnjič smo bili sklenili svoj dopis s Preradovićem izrekom: »Tudje pošuj, svojim se diči!« Ta izrek bi pač moral vneti nas Hrvate in Slovence, da bi se zopet oprijeli staroslovensčine pri cerkvenih obredih, ako bi imeli kaj samospoštovanja, kakor ga imajo drugi narodi!

Toda zdi se, da smo tu naleteli na lastnost, katero imajo več ali manj vsi Slovani, a v prvi vrsti Hrvatje in Slovence, da nam reč vedno čakamo milosti drugorodcev in se sami mnogokrat nič ne pobrigamo za svojo blaginjo, ampak ponižno pobiramo le to, kar pada drugim s preobilne mize! Drži se nas še vedno tisti suženjski duh, ki nas je skoraj pokopal in uničil v teku časa! Od nekdaj imamo slabo navado, da prosimo, se pogajamo in vdajamo tudi tam, kjer je pravica popolnoma na naši strani: da klonimo vrat, ko bi morali zahtevati odločno in neodjenljivo! S temi besedami nikakor nečemo reči, da naj se mi smešimo pred mogočnimi nasprotniki s kakimi svojimi neprilicnimi in nepremišljenimi koraki, ampak da srčno, vztrajno, a ob enem dostojno potom zahtevamo, kar je našega in kar nam nudi pravica, in da ne odjenjamo, dokler ne dočemo postavljenezi cilja! S takim srčnim in odločnim nastopom bi morali Hrvatje združeno s Slovenci — s svojo duhovščino na čelu — zahtevati glagolice na svojem bogoslužju! Vsaj sedaj bi se morali vzbuditi iz dolgoletnega latinskega spanja, ko hočejo slovanskemu elementu več ali manje sovražno kardinali in škofje uničiti naš bogoslužni jezik staroslovenski, neprecenljivo zapuščino sv. blagovestnikov Cirila in Metodija! Zaslužena sramota nas zadene in prav bo, da izgine naše ime iz vrste zemeljskih narodov, ako puščamo, da se zaničuje tako dragocena svetinja, kakor je glagolski jezik, in jej ne preskrbimo varnega zavetišča na domačih tleh!

Mlačnost Hrvatov in Slovencev nasproti slovenskemu bogoslužju.

Kateri drugi, pa bodi kateri-koli indoevropski rod bi znal tako imeniten in častivreden zaklad braniti z drugačnejšo energijo in silo, nego mi, ki bi spoznal njegovo vrednost in ga ohranil iz usmiljenja. Naša glasila molčijo kakor grob o tem, ne le za nas Primorce, temveč tudi za vse Hrvate in Slovence in Slovane sploh velevažnem vprašanju. Več jim je na tem, da morejo oblatiti in osramotiti kakega domačega nasprotnika in tako kazati svojo revščino narodnim sovražnikom! Jako žalostno je, da se na naš zadnji poziv ni oglasil noben časniki s kakim član-

kom glagolice v prilog, in to tembolj, ker so predali naših časnikov polni — rodoljubnosti! Ko gre za kak osebni dobiček — ha, tu ni ne konca ne kraja požrtvovalnosti in ljubezni do naroda — seveda le na papirju! Ko se pa mi resno bojimo za tako svetinjo kakor je glagolica, pa ne najde nobeden ali pa redko kdo rodoljubne besede — za glagolice, ki je malone življenskega pomena za nas, bodi v narodnem, bodi v verskem oziru! Razen ča-tite istrske duhovščine in nekaj drugih gospodov na Goriškem se nobeden ne zanima za staroslovenski bogoslužni jezik, če izvajamo — še gg. slovanske bogoslovce iz goriškega semenišča, kiso nekaterim primorskim duhovnikom odposlali (kakor čujemo) okrožnico, zadevajočo uvedbo glagolice.

Mi pozdravljamo sicer z veseljem to gibanje v primorski duhovščini; a treba, da to gibanje najde — in mi pričakujemo, da najde — krepkega odmeva po ostalih hrvatskih in slovenskih pokrajinah. Zahtevajo glagolice nam nalagati tako narodna kakor tudi verska dolžnost. Zakaj — pokazali smo v zadnjem članku, na katerega sedaj še enkrat opozarjamo! Katoliški veri v Slovanih moramo pridobiti trdna in neomajna tla! (Pride še.)

Dogodki na Hrvatskem.

Novi ban. Sinočnja brzojavka z Dunaja naznanja, da pride naslednjega dne (t. j. danes) cesar na Dunaj, da vsprejme prisega novega hrvatskega bana, grofa Pejačevića, ali, kakor se on sam piše, Pejačevića. Z Dunaja odpelje se Pejačević v Budimpešto, kjer se predstavi ogrski vladi. Z Dunaja odpotuje še le v terek v Zagreb, kjer prevzema svojo službo.

Zatrjuje se, da je grof Pejačević, predno je prevzel banstvo, med drugim zahteval tudi to, da se z vseh javnih uradov na Hrvatskem odstranijo madjarski napisi, ki nasprotujejo nagodbi med Ogrsko in Hrvatsko.

Sabor da se skliče še le v mesecu novembru.

V ponedeljek bo imel izvrševalni odbor hrvatske opozicije sejo, v kateri bodo razpravljali o spremembi položaja, ki je navstal vsled nastopa novega bana.

Reški »Novi list« tako-le karakterizira novega bana:

»Grof Tošo (Teodor) Pejačević je sin predzadnjega hrvatskega bana Ladislava Pejačevića. Oče je bil Hrvat, mlačen Hrvat, bleđ Hrvat, ali vendar le nekak Hrvat. Ako bi se stvari naravno razvijale, bi sin Teodor — ki je sedaj 48 let star — odgojen v času

narodnega preporoda, moral biti mnogo boljši Hrvat, nego mu je bil pokojni oče. Ali pri nas je obrnjeno vse narobe. Grof Ladislav Pejačević je pustil, da mu se je sin odgojil, kakor se splošno odgaja tudi druga deca domače aristokracije. Tako je mlačenemu hrvatskemu očetu nasledil sin, ki ni nikak Hrvat in ki se noče zvati hrvatskim imenom. Grof Khuen je govoril, da je »sin te zemlje«. Sedanji ogrski ministerski predsednik se je rodil v Sleziji. Vsak otrok zna, da se Slezija nahaja v Evropi, ki sestavlja en del sveta naše zvezde, ki se v složenem sestavu imenuje Zemlja. A grof Tošo Pejačević se je rodil v Slavoniji. On je torej istotako »te zemlje sin«, ali on je poleg tega tudi »Slavonec«. To je danes njegova narodnost.

Novi ban je zelo razburljivega značaja. On se razvname in zagrmi za vsako stvar, ki mu ni po volji. V tem se razlikuje od Khuena, ki se je znal smejati, molčati in zapomniti si, pa po deset let mirno čakati, dokler je prišel ugoden čas, da se je osvetil protivniku, kateremu ni odpustil. Tošo je nagel, nasilen. Taki ljudje lahko napravijo marsikaj zlega, a v notranjosti so vendar boljši. To Tošino prav smatrajo mnogi za veliko energijo.

Novi ban je odgojen skoz in skoz ne-narodnim duhom. Njegove sanje so bile postati hrvatskim banom. Ali njegov uzor, njegov ideal je madjarska aristokracija. V tem je popolnoma podlegel uplivu svoje žene, rojene Madjarke, ki živi več v Pešti, nego v Hrvatski — pardon! nego li v Slavoniji — in katera je svojega moža v nazorih in načelih popolnoma obvladala. Energični grof Tošo nahaja se pod zametastim pantofelom svoje boljše polovice. Ni se še vedelo, kaj se zgodi z grofom Khuenom, a soproga Pejačevića sta že davno stremila po Markovem trgu. Zato je hotel nekolikokrat dr. Khuena prehiteti. On je hotel Madjarom dokazati, da je on bolji Madjar, nego je njih zaupnik v Zagrebu. Njegova žena pa je delovala za svojega moža v visokih aristokratskih krogih v Pešti. Ali Khuen ni trpel ljudi, ki bi ga ovirali v njegovih ciljih. In tudi grof Pejačević je moral od-topiti od mesta velikega župana vitrovitičke županije, dasiravno je v svojem odhodnem govoru trdil, da mora zapustiti to mesto, ker mora po očetovi smrti prevzeti gospodarstvo svojega posestva. Posestvo grofov Pejačevićev je jedno največjih v vsej Hrvatski.

Vendar ga to gospodarstvo sedaj ni oviralo, da ne bi bil vsprejel banstva. Da, ali danes ambicije grofa Toša niso prav nič na potu grofu Khuenu. One mu celo prav prihajajo, v kolikor je grof Teodor Pejačević pristal na to, da očisti avgjijski hlev, katerega je grof Khuen zapustil.

hvalo (primeri »Edinost« leta 1902 št. 107 in 108.) Istemu predmetu je posvetil g. pisatelj novo obširnejšo študijo, ki je izšla v časopisu »Живая Старина« leta 1902. št. III. in IV. in potem v posebnem odtisku, ki mi je pri tej priliki na razpolago. Študija ima naslov: »Жилище Словинца Врхней Краины« (Bivališče gorenjskega Slovence); kar posebno povzdiguje vrednost te brošure, je to, da besedilo pojasnjujejo dobri črteži in fine po fotografijah posnete slike, katerih je 57, tako, da moramo imenovati opremo te študije prekrasno.

Gradivo samo je sistematično in pregledno razdeljeno. Izhajajoč od enostavnejših stavb zaslednje pisatelj razvoj gorenjske kmetijske hiše in njenih delov do najbolj kompliciranih prikazni. Njegovo dokazovanje je prepričevalno, samo so tu in tam nekateri zaključki menda prenašljivi, kajti ne gre kar tako konstatovati zvez med praslovanskim domom in gorenjsko hišo, ko nimamo niti pregleda nad tozadevnim slovenskim gradivom, ko tudi nimamo zanesljivih študij o najbližjih sosedih. Gospod pisatelj priznava možnost tujih vpli-

Pojde-li mu to od rok?

Mi sodimo, da ne, ker grof Pejačević prihaja v Hrvatsko s popolnoma drugimi principi in nakamami, nego so oni, kateri jedini morejo zadovoljiti hrvatski narod. Hrvatski ban mora pred vsem biti dober Hrvat. Grof Tošo Pejačević pa z vso svojo minolostjo kaže, da noče biti Hrvat. Hrvatski ban mora braniti prava Hrvatske. Grof Pejačević je kakor veliki župan v izdajanju teh prav še dalje od samega grofa Khuena. Res, samo zato, da bi banu kvaril račune in sebi pomagal. Ali to so slaba znamenja, ki kažejo, da grof Tošo Pejačević v hrvatskem pogledu ne bo nič boljši od Khuena Hedervarya. Nihče pa ne želi bolj od nas, da bi se v tej naši sodbi varali.

Glasom poročila v »Information« podal se je dne 1. t. m. podban hrvatski pl. Krajčović v Budimpešto, kjer poda svojo ostavko. Še pred nekolikimi dnevi so ga njegovi prijatelji kandidirali hrvatskim ministrom in pozneje namestnikom bana, ki bi se imel imenovati še-le pozneje. Naposled se je pa izkazalo, da je grof Pejačević že pred več dnevi ponudil podbansko čast posl. Šumanoviću, kateri je to ponudbo tudi vsprejel in bo v kratkem imenovan sekijskim načelnikom za notranje stvari, t. j. podbanom.

Tudi pravosodni sekijski načelnik Klein odstopi in stopi na njegovo mesto poslanec Šilović.

O Krajčoviću pravi »Information«, da je bil popolnoma nesposoben in slepa Khuenova kreatura, Klein pa da je bil dober administrator ali slab jurist.

Politični pregled.

V Trstu, 4. julija 1903.

Kriza v Avstriji. Neka »odlična visoko stoječa« oseba je sicer zadržila dopisniku lista »Nene Freie Presse«, da dr. Koerber zahteva že sedaj načelno rešitev krize, da odklanja zavlačitev do jeseni, in da hoče biti na jasnem že sedaj, ali še uživa zaupanje krone ali ne. Ali pretežno javno mnenje je tako, da se rešitev krize odloži do jeseni. Celó takih glasov je čuti, ki menijo, da je g. Koerber postal že tako skromen, da občuti kakor velik uspeh svoje politike, kakor nekako zmago že to, da bo sploh mogel še par mesecev voditi posle.

Le glede češkega ministra rojaka dra. Rezeka se vzdružuje vest, da odstopi že sedaj. O vzrokih njegovemu odstopu poročila ne soglašajo. Eni, nemški viri, trde, da je razmerje med njim in češkim klubom postalo neznosno; drugi hočejo vedeti, da dr. Koerber dela na to, da bi ga iztisnil. Praška »Politik« pa meni, da je resnica v sredi!

vov, vendar povdarja, da je gorenjski dom, zlasti, ako si natančneje ogledamo njegov čuždež, podobnejši prvobitnemu slovanskemu, nego bi kdo mislil na prvi pogled.

Jaz mislim, da bo treba ta zaključek, ako je bil pravilen, overiti še z mnogimi podatki, ki učenemu gospodu še niso na razpolago. Gospod Haruzin se pač ozira na rezultate Meringerjevih raziskavanj v Gornji Štirski in v Bosni in Hercegovini; saj se zdi, da nemški učenjak pri svojem poslu ni bil dovolj objektiv. Prav lepo me je iznenadil pisateljev poskus, da bi nekatere nejasne prikazni razložil kot ostanek predhodnikov Slovencev, morda Ilirov ali tudi Kelto; vendar se mi zdi, da ceni učenjak kulturno stanje naših prednikov za časa njihovega naseljenja na jugu nekoliko prenizko, kadar skuša nekatere faze v razvoju sloven. doma razložiti po analogiji pri finskih in podobnih plemenih. Jaz bi tudi nekoliko drugače sodil o evidentno tujih poimenovanjih za posamezne dele gorenjskega poslopja nego to dela gospod Haruzin, in bi torej bolj naglašal pomen tujih vplivov.

(Zvršetek pride.)

PODLISTEK.

Dve novi študiji Al. Haruzina o Slovencih

Poroča dr. Iv. M.

Že izza prvih početkov slovenskega preporoda so se važnejši naši kulturni delavci vedno in vedno ozirali tudi na sorodna slovanska plemena, deloma posnemajoč jih, deloma le navduševaje se ob njihovi sili ali narodnem napredovanju; zlasti so se radi sklicevali naši predniki na Ruse in Čehe. Seveda je bilo to razmerje sprva dovolj platonično in še bolj enostransko, kar velja zlasti o Rusih, saj Čehi kakor naši sodržavljani so imeli dovolj prilike, da so se precej zgodaj začeli zanimati za Slovence, ker so upravičeno, da bi jim utegnili postati ti dobrodošli zavezniki v borbi za narodne pravice. Došim je to zanimanje Čehov za nas pravilno rastle in dobilo v zadnjih desetletjih naravno značaj bolj ali manj organiziranega medsebojnega občevarja, tega, žal, ne moremo trditi o Rusih. Razlogi so precej jasni;